

Het Lam is de leeuw

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1^e schriftlezing: Ezechiël 19, 1-14 (klaaglied 'De leeuw en de wijnstok')

2^e schriftlezing: Openbaring 5, 1-7

3^e schriftlezing: Johannes 15, 1-16

Inleiding

Het jaarthema van de Regenboogkerk is 'Zingen met je ziel'. Dat kunnen liederen vol vreugde zijn, die het leven vieren, maar ook verdrietige liederen. Zo staat er in het profetenboek Ezechiël een klaaglied over een moeder die wordt beschreven in twee beelden: als een leeuw met twee welpen, én als een wijnstok. Ooit zijn deze beelden betrokken op het vorstenhuis van Juda aan de vooravond van de Babylonische Ballingschap. De laatste vorst uit het Huis van David werd weggevoerd in ballingschap naar Babel, als een machteloos gekooide leeuw. In het Nieuwe Testament worden dezelfde beelden gebruikt voor Jezus Christus. Hij is de wijnstok. Hij het Lam dat is geslacht, maar hij is ook de Leeuw die regeert met de volmacht van God. 'Niet door kracht, noch geweld, maar door mijn geest zegt de Heer' (Zacharia 4,6).

Thema: Het Lam is de leeuw

Gemeente van Christus,

zingen met je ziel, dat kun je doen van blijdschap, maar ook van verdriet. De profeet die wij vandaag vanuit zijn ziel horen zingen is Ezechiël. Zijn droefheid betreft de ondergang van het huis van David. Dat is van zijn klaagzang het onderwerp. Het is een vrij onbekend bijbelgedeelte. De manier waarop de profeet zijn klaagzang heeft opgebouwd is heel bijzonder. Twee heel verschillende beelden worden door hem gebruikt: een leeuw met twee welpen is het eerste beeld. Het tweede beeld betreft de metafoor van de wijnstok. Beide beelden zijn met elkaar verbonden door één gezamenlijk motief en dan gaat het om het moederschap.

Agressie is nuttig. Geen levend wezen dat zich staande kan houden zonder voor zichzelf op te komen.¹ Maar agressie betekent ook altijd het gevaar om door te schieten en het leven te ondermijnen in een eindeloze reeks van conflicten en geweld. Uit de wijze waarop dit is te illustreren vanuit de geschiedenis kunnen wij leren dat het gaat om de balans. Goede religie heeft de functie identiteit niet door geweld gestuurd mogelijk te maken.² Daar hebben wij allemaal, daar heeft de samenleving behoefte aan.

Terug naar Ezechiël: De beelden van de profeet hebben beide betrekking op het vorstenhuis van Juda aan de

vooravond van de Babylonische Ballingschap (587-538 v.Chr.). We hebben een prachtig uitgewerkte metafoor gehoord van bijna Homerische klasse. Soms worden de leeuwenmoeder en de twee welpen beschouwd als symbool te staan voor, respectievelijk, koningin Hamutal, en de broers Joahas en Zedekia. Joahas, de oudste, schijnt inderdaad na de grote nederlaag die Juda in 609 v.Chr. heeft geleden tegen Egypte, te zijn weggevoerd naar Egypte.³ Maar omdat deze Joahas verder weinig betekenis heeft gehad, wordt de leeuw in ook wel als symbool opgevat van het koningshuis van Juda als geheel en dan zijn de welpen, niet noodzakelijk broers, maar kunnen het ook de opeenvolgende regerende vorsten zijn die zich tevergeefs tegen Babel hebben verzet. In dat geval zouden met de twee welpen Jojakim (koning 608-598), de zoon van Joahas en Zedekia (koning 598-587), de broer van Joahas kunnen worden bedoeld.

Het is voor ons vandaag niet zo belangrijk wie er precies bedoeld worden, zeker niet als het gaat om de boodschap van de bijbel die zich boven de historische wisselvalligheden van die tijd verheft. Wie je ook precies identificeert met de leeuw en haar welpen, het klopt dat Zedekia's koningschap eindigt met de val van Jeruzalem en de ondergang van Juda en het koningshuis van David. De allerlaatste koning, Zedekia, kon enorm tekeer gaan. Zijn agressie was groot. Het was als met de tweede welp:

Trots liep hij rond tussen de leeuwen,
hij leerde zijn prooi te vangen,
ook mensen verslond hij.
Hij verwoestte hun paleizen,
legde elke stad in puin.
Als zijn gebrul weerklonk werd het land
stil,
en huiverde.⁴

Het klinkt allemaal behoorlijk agressief. We krijgen daarbij niet bepaald de indruk van een stabiele betrouwbare koning. Maar al dit leeuwengebrul eindigt in niets. De laatste koning uit het Huis van David heeft zich in zelfhandhaving verloren. Ondertussen valt zijn volk uiteen. Immers, de muren van Jeruzalem worden geslecht. De tempel wordt geplunderd en verwoest. De koning van Babel, Nebukadnezar II, laat de kinderen van Zedekia voor zijn ogen vermoorden. Daarna

worden Zedekia de ogen uitgestoken en hijzelf wordt weggevoerd in ballingschap naar Babel, als een machteloos gekooide leeuw, en met hem de bovenlaag van de bevolking. Je zou ook kunnen vertalen: 'als een geketende', dus met een soort houten slavenhalsband om de nek en een haak door de lip. In Babel is koning Zedekia roemloos als een slaaf gestorven.⁵

Het 'Lied van de leeuw' is dus geschreven tegen de achtergrond van een historisch drama optima forma. Maar het is ook een lied van moederschap. Koningin Hamutal doet denken aan Bathseba die als een leeuw heeft gevochten voor de kleine Salomo en zo zijn er meer voorbeelden in het Oude Testament. Voor een in een paleis vol intriges opgroeiende prins was een invloedrijke moeder onmisbaar. Onze aandacht wordt des te meer gevestigd op het moederschap doordat op het beeld van de leeuw met de welpen, het beeld volgt van de wijnstok. Nu krijgt het beeld wel degelijk de verdieping van de moedergrond. Het komt symbool te staan voor Israël zelf.

Je moeder was een wijnstok,
net als jij aan het water geplant,
die vruchten droeg en vele takken,
want er was water in overvloed.⁶

De verwoesting van deze wijnstok is een grote tragedie. Het moeilijke voor Israël moet zijn geweest dat men dit aanvankelijk niet heeft kunnen plaatsen. Hoe was dit mogelijk? Hoe bestond het dat er een einde kwam aan het Koningshuis van David? Ooit was aan David een belofte gedaan bij monde van de profeet Nathan:

Jou stel ik in het vooruitzicht
dat je koningshuis eeuwig zal voortbestaan
en je troon nooit zal wankelen.⁷

Hoe je ook tegen de waarde van profetieën aankijkt, wij kunnen vaststellen dat dit niet letterlijk waar is geweest. Zelfs als we een zwakke poging tot herstel van het Davidische Huis, dat er na de Babylonische Ballingschap korte tijd is geweest, meetellen, dan nog blijft het waar dat de troon van David niet alleen heeft gewankeld, maar al zo'n 2500 jaar niet meer bestaat.

Wonderlijk genoeg is het Jodendom door deze gang van zaken niet het vertrouwen in God verloren. Men is de oude teksten waarin de grote verwachtingen werden uitgesproken niet gaan afschrijven. Integendeel, men is ze des te ijveriger gaan verzamelen en vol liefde blijven koesteren. Sterker nog, men is gaan sublimeren, dat wil in dit geval zeggen: gaan vergeestelijken. Wat ooit letterlijke betekenis had gehad waar het ging om het koningshuis, dat kreeg een geestelijke waarde die de toevallige historische omstandigheden volstrekt te boven ging. Werd ooit letterlijk een vrededorst

verwacht, nu ging het om een tijdloos Messiaanse Koning, die recht en vrede in Gods naam zou handhaven. En iedere aardse koning een knip voor de neus waard, had zich te spiegelen aan deze vorst. Oude wetten werden opnieuw uitgelegd met het ook op de actuele ethiek. Profetische beloften werden geestelijk gelezen. Oude teksten die ooit een letterlijke betekenis hadden gehad worden met ijver verzameld en gekoesterd als de woorden van God. De bijbel ontstaat!

Dit is de joodse traditiestroom waarin ook het Nieuwe Testament zijn wortels heeft. Dit is de 'moedergrond' waarin nieuwe planten kunnen opschieten. In de joodse verwerking van de wisselvalligheden van de geschiedenis is een Godsbeeld ontstaan dat nog altijd kracht heeft. Berouw over gemaakte fouten wordt onlosmakelijk verbonden met een Godgegeven nieuw begin, telkens opnieuw.

Dit zijn beelden waarin de evangelisten Jezus van Nazareth hebben herkend. Zij hebben de oude verhalen gelezen en gewaardeerd, niet in hun letterlijkheid, maar in hun figuurlijke betekenis. Aan de hand van deze taal hebben ze willen laten zien wie Jezus was. Zo lieten ze zien wie God is. De profeet Ezechiël zong een klaagzang over een leeuwenwelp die wel woest kan brullen, maar die zijn volk niet kan redden. Van de profeet Zacharia zijn de woorden:

Niet door kracht, noch geweld,
maar door mijn geest zegt de Heer.⁸

Als de beeldspraak uit het Oude Testament in het Nieuwe Testament wordt gebruikt voor de vrededorst Jezus Christus, wordt die gesublimeerde invulling doorslaggevend. Jezus is in het vierde evangelie de wijnstok, maar dat beeld is geladen vanuit het Oude Testament. De wijnstok van God, dat is oorspronkelijk Israël zelf. God heeft zelf die wijnstok geplant en hij verwacht vruchten van vrede en recht. Maar Jezus zegt:

Ik ben de ware wijnstok.⁹

Het is een van de zeven 'ik ben woorden' in het Johannesevangelie, waarmee Jezus invulling geeft aan de Godsnaam 'ik ben die ik ben', JHWH, tot Mozes bij de braambos gesproken.¹⁰ Het mag wel een beetje wonderlijk heten dat Jezus nu met betrekking tot zichzelf een beeld gebruikt, dat in het Oude Testament een collectief begrip is, dus betrekking heeft op het hele volk Israël als tegenover van God.¹¹ De aanwijzing van Israël als de wijnstok van God gaat vrijwel steeds vooraf aan oordeel en rampen. Maar Jezus identificeert zich met het volk van God. Hij is bereid om klappen op te vangen die hij zelf niet heeft verdiend. Maar juist door niet voor zichzelf te gaan vechten en woest van zich af te slaan, is hij in staat mensen te verenigen, te

verbinden in Gods naam. Zo zal hij mensen die zich duurzaam met hem laten verbinden in staat stellen om vrucht te dragen, ook als zij fouten maken.

Hadden de christenen zich daar maar eenvoudigweg aan gehouden. Nu hebben zij zich verbonden met de macht.¹² Lammeren zijn leeuwen geworden.¹³ Maar wie het zwaard opmeent, zal door het zwaard vergaan.¹⁴

Uit de wijze waarop Jezus de beelden uit het Oude Testament op zichzelf betreft spreekt zegen, ook op gekwetste levens. Er zal liefde opbloeien, ook daar waar verdriet bestond. Hier wordt in het beeld van de wijkstok het geheim van de kracht van de Maaltijd van de Heer beschreven, zonder dat het expliciet gaat over het kerkelijk avondmaal.¹⁵

Wij zijn niet uitgeleverd aan de grilligheden van de geschiedenis. Het is niet ons fysieke vermogen geweld te gebruiken dat ons staande zal houden. Het is mogelijk dat onze diepste verlangens betekenis te hebben zich sublimeren in goedheid, waarheid en schoonheid. Wij wortelen in moedergrond en zijn bestemd om vrucht te dragen voor de mensen en voor God.

In het laatste bijbelboek, is Jezus het Lam dat geslacht is, maar dat, juist langs die weg, de overwinning behaalt. Lammeren in de bijbel worden geassocieerd met zachtmoedigheid, onschuld en afhankelijkheid, maar vooral met de rol van het offerdier. Het offerdier is er voor de anderen. Het is beschikbaar opdat

anderen leven. In de Apocalyps wordt het beeld van het Lam maar liefst 28 keer gebruikt voor Jezus Christus.¹⁶ Maar juist zo is hij, wonderlijk om te zeggen, de leeuw die regeert met de volmacht van God. Het is de paradoxale beschrijving van het Lam dat de rol krijgt van de Leeuw. Op de achtergrond klinkt het visioen mee van de diervrede van de profeet Jesaja:

Dan zal een wolf zich neerleggen naast een lam,
een panter vlijt zich bij een bokje neer;
kalf en leeuw zullen samen weiden
en een kleine jongen zal ze hoeden.¹⁷

Deze Jezus vol liefde is waardig het boek met de geheimen van ook ons leven te openen.

Amen.

Uitzending en zegen

Wanneer u van hier gaat, bedenk dat het nodig kan zijn voor jezelf op te komen. Toch bestaat de kudde van de Goede Herder uit lammeren. Zij worden geleid door het Lam dat is als een leeuw. Juist zo is Christus de Zoon van onze hemelse God en zijn wij allen deel van zijn levende lichaam op aarde.

De genade van onze Heer Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de Heilige Geest,
is met jullie allen.

Noten

¹Cf. Darwin, Ch., *The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex* (1871), in: Wilson, E.O., *From so Simple a Beginning*, New York/London 2006, 767-1252, over agressie: 1156ff.

²Hier ziet Darwin wel degelijk een beschavende rol voor religie weggelegd. Ibidem, 814-816 en 836-838.

³Maarsingh, B., *De prediking van het Oude Testament, Ezechiël*, II, Nijkerk 1988, 67. Na de grote nederlaag bij Megiddo werd koning Josia (gemaal van koningin Hamutal) gedood en zijn zoon Joahas door farao Neko II, via Ribla aan de Orontes meegevoerd naar Egypte. Cf. 2 Koningen 23,32. Daarna kwam Jojakim zijn broer aan de macht. Nadat de Babyloniërs Juda hebben veroverd in 598 v.Chr. wordt hij eerst als vazal gehandhaafd. Maar in opstand gekomen, sterft Jojakim. Hij wordt opgevolgd door zijn zoon Jojakim, die het maar een paar maanden volhoudt. Koningin Hamutal is dan nog steeds een machtig persoon en zij weet gedaan te krijgen dat de Babyloniërs haar jongste zoon Mattanja onder de naam Zedekia als de nieuwe vazal aanvaarden. Zedekia is de tweede leeuw en de laatste! Zijn koningschap als vazal van de Babyloniërs eindigt met de Babylonische Ballingschap.

⁴Ezechiël 19, 6-7

⁵Op 2 februari stond dus een klaaglied over de eerste koning van Israël (Saul) centraal, nu over de laatste (Zedekia).

⁶Ezechiël 19,10

⁷2 Samuël 7, 16

⁸Zacharia 4,6

⁹Johannes 15,1

¹⁰Exodus 3,14

¹¹Cf. bijv. Hosea 10,1; Psalm 80,8 en Ezechiël 17.

¹²Cf. Heering, G.J., *De zondeval van het Christendom*, 1928.

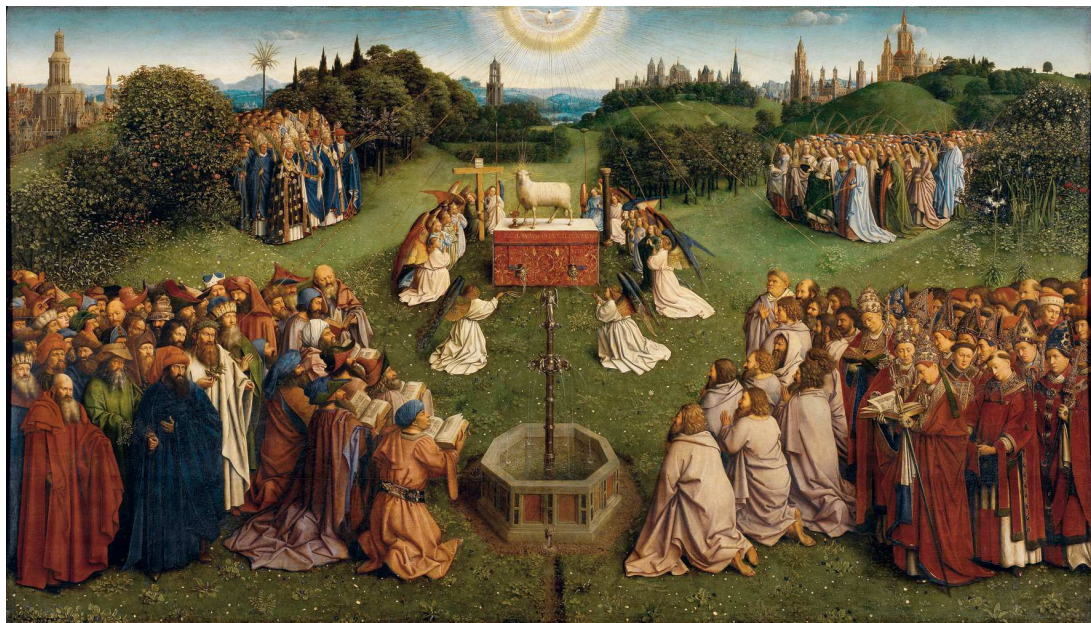
¹³Veen, K. ter, *Van lammeren naar leeuwen. Over de opkomst van het christendom*, Soesterberg 2004.

¹⁴Matteüs 26,52

¹⁵Marsh, J., Saint John, Harmondsworth 1988, 516-523.

¹⁶Ryken, L. (et al.), *Dictionary of Biblical Imagery*, Downer Grove/Leicester 1998, 484 en 514-515: 'The juxtaposition of the two images of lion and lamb [...] suggests the idea of conquest, not by destructive power but by obedience and sacrifice.'

¹⁷Jesaja 11,6, Cf. Charles, R.H., *The Revelation of St. John*, I, Edinburgh 1920, 139-140.

Figuur 1: Het Lam Gods (1432), Sint-Baafskathedraal te Gent